

TECHNICKÁ KERAMIKA ZE SOVÍ HUTĚ V KRUŠNÝCH HORÁCH VYRÁBĚJÍCÍ KOBALTOVÉ BARVIVO A SKLO

MICHAL GELNAR

K dějinám těžby a úpravy rud v Krušnohoří bylo napsáno několik prací.¹ Některé práce se také vztahovaly k dějinám sklářství v Krušných horách a jejich podhůří,² k tamní historii výroby kobaltového barviva,³ dále jsou uvedeny stručné dějiny Soví hutě (Eulenhütte) ležící na katastru obce Nové Hamry na Nejdecku (Obr. 1).⁴ Ta je uváděná jako jedna z nejvýznamnějších výroben kobaltového barviva v tomto regionu. Historii jeho výroby se věnoval v devadesátých letech karlovarský historik S. Burachovič.

K historii sklárny Soví huť jen stručně. Přesné založení dosavadní literatura neuvádí, pracovala již koncem 1. poloviny 16. století.⁵ Pro nás je důležité, že je zde doložena výroba modré kobaltové barvy již kolem roku 1530 zkušeným huťmistrem z rozvětvené rodiny saských sklářů Schürerů Kryštofem, příšlým ze Schneebergu. Ten zde měl obnovit a především zdokonalit starou technologii výroby kobaltového barviva, které bylo známo již ve středověku pro barvení skla, jak dokládají mnohé analýzy skla s modrými doplňky z té doby.⁶ Kryštof zde taval kobaltovou rudu se sklem a utavením modré skloviny a jejím následným rozemletím získal modré barvivo, tzv. šmolku. Ze Soví hutě přešel Kryštof Schürer údajně do Horní Blatné. Tam se posléze vyskytuje několik Schürerů. Později zde bylo několik výroben – mlýnů na kobaltovu barvu (Farbmühle).⁷

Ve svém příspěvku se chci stručně zmínit o nálezech hmotných pramenů, především technické keramiky z naleziště Soví huť. Při sběrech a sondáži v letech 2008 a 2009 byly nalezeny zejména zlomky různých typů tavicích pánví a kelímků, mnohé z nich se zbytky modrého skla. Jejich typologie je poměrně široká (Obr. 2–9). K této technické keramice dále patří vyzdvižené zlomky šamotových pomůcek k uzavírání pracovních otvorů a chladicích hrnců (Obr. 10). Nalezeny byly také amorfní kousky frity a taveniny modrého skla amorfních tvarů (Obr. 10–12). Zlomky chladicích hrnců nepřímo dokládají výrobu foukaného skla. To potvrzují zatím jen nalezené kulovité knoflíky s kovovým ouškem (Obr. 13).⁸

V tomto hutním areálu se tedy nevyrábělo jen modré kobaltové barvivo, ale vyráběly se z něho uvedené artefakty, dalšími nálezy dosud nedoložené.

Poznámky

1/ Bartoš 2003; Velebil 1998.

2/ Hejdová – Nechvátal – Šedivý 1975; Drahotová 1980; Burachovič 1994a; Gelnar 2008.

3/ Drahotová 1980; Burachovič 1994b; Dufek, Vladimír – Gelnar 2007.

4/ Drahotová 1980; Burachovič 1994b.

5/ Burachovič 1994b, s. 130.

6/ Hejdová – Nechvátal – Šedivý 1975; Černá 1989; Cílová 2008.

7/ Několik jich je doloženo z pozdějšího období např. na Müllerově Mapě Čech z roku 1714. Jednu výrobní se sklárnou na katastru Horní Blatné v místě zvaném Ochsendorf jsem lokalizoval v srpnu roku 2006 viz Literatura.

8/ Kov je zkorodovaný a zatím bez bližšího určení.

Literatura

Bartoš, Vítězslav: Z historie krušnohorského regionu od počátku 15. století. In: Z dějin hutnictví 33, Rozpravy Národního technického muzea v Praze, 181, s. 38–41. Národní technické muzeum Praha 2003.
Burachovič, Stanislav: O starém sklářství na Nejdecku. Sborník Chebského muzea, s. 47–48. Cheb 1994a.
Burachovič, Stanislav: Výroba kobaltové barvy na Hornoblatensku. In: Historický sborník Karlovarska, s. 129–139. Karlovy Vary 1994b.

Černá, Eva: Výroba skla v Čechách v období vrcholného středověku. In: Sklár a keramik č. 11, roč. 39, 1989, s. 339–344.

Drahotová, Olga: Schürerové a Preusslerové jako výrobci kobaltového skla. In: Acta UPM XV, C. Comentationes 2, s. 72–96. Uměleckoprůmyslové muzeum Praha 1980.

Gelnar, Michal: Naleziště po činnosti mlýna na kobaltovou rudu a přilehlé sklárny u Horní Blatné. In: Archeologia technica 19, Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami. Sborník přednášek z 26. semináře 17. dubna 2007, s. 39–43. Technické muzeum v Brně 2008.

Hejdová, Dagmar – Nechvátal, Bořivoj – Šedivý, Čestmír: Použití kobaltu ve středověkém sklářství v Čechách. In: Archeologické rozhledy XXVII, s. 530–550. Praha 1975.

Kirsche, Albrecht: Zisterzienser, Glasmacher und Drechsler. Waxmann Münster / New York / München / Berlin 2005.

Kratochvíl, Josef: Topografická mineralogie Čech III (I–K), Praha 1960.

Velebil, Dalibor: Historický rudní revír Horní Blatná v Krušných horách. In: Minerál 4, roč. VI 1998, s. 256–263.

Obr. 1: Nové Hamry, lokalita zaniklého sklářského areálu Soví huť (foto autor 2009)

Obr. 2: Soví huť, část dna a stěny pánve (foto autor)

Obr. 3: Soví huť, část dna a stěny pánve (foto autor)

Obr. 4: Soví huť, část dna a stěny pánve (foto autor)

Obr. 5: Soví huť, okraj pánve (foto autor)

Obr. 6: Soví huť, zlomek stěny pánve s modrým sklem (foto autor)

Obr. 7: Soví huť, okraj pánve svrchu (foto autor)

Obr. 8: Soví huť, část masivní pánve s otvorem ve dně (foto autor)

Obr. 9: Soví huť, část masivní pánve s otvorem ve dně (foto autor)

Obr. 10: Soví huť, tzv. cojk (foto autor)

Obr. 11: Soví huť, tzv. fritra (foto autor)

Obr. 12: Soví huť, tzv. fritra (foto autor)

Obr. 13: Soví huť, skleněné knoflíky (foto autor)